
Рецензія на книгу «Дендрозологічний каталог природно-заповідного фонду Степу України: монографія» / С.Ю. Попович, А.С. Власенко, Є.І. Берута [та ін.]; за редакцією С.Ю. Поповича. — К.: ЦП «Компринт», 2014. — 888 с.

Автори монографії (С.Ю. Попович — учений-ботанік, геоботанік, відомий не лише в Україні, а й за її межами, доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри декоративного садівництва та фітодизайну Національного університету біоресурсів і природокористування України, П.М. Устименко — учений-ботанік, доктор біологічних наук, провідний науковий співробітник відділу геоботаніки та екології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, А.С. Власенко, Є.І. Берута, Я.М. Дяченко, Н.П. Степаненко — співробітники кафедри декоративного садівництва та фітодизайну Національного університету біоресурсів і природокористування України) подають інформацію щодо рослин заповідного фонду східної і південної частини України. Чи не вперше у цьому виданні згадуються як рослини природно-заповідного фонду, так і інтродуценти, які вирощують у ботанічних садах та дендрологічних парках. Автори висвітили актуальну проблему інвентаризації раритетного заповідного дендрорізноманіття Степу України, яке об'єднує заповідну автохтонну та екзотичну дендрозоофлору, автохтонні раритетні дендроценози, а також вікові деревні рослини.

Використано методи інвентаризаційних і дендрозологічних досліджень на рівні виду, фітоценозу та екосистеми. В основу рукопису покладено бібліографічні та інші джерела, в яких наведено відомості щодо заповідного раритетного дендрорізноманіття.

Метою каталогу є висвітлити дані щодо дендрозології, а також забезпечити органи державної влади в галузі охорони навколишнього природного середовища необхідною

науковою інформацією для розробки загальнодержавних і регіональних кадастрів природно-заповідного фонду (ПЗФ) та рослинного світу, складання національних доповідей щодо стану збереження біорізноманіття в Україні, а також інших інформаційно-статистичних документів у галузі охорони біорізноманіття і природно-заповідної справи.

Проведено інвентаризаційні дослідження деревних видів рослин (дерева, чагарники, деревні ліани, напівчагарники, чагарнички та напівчагарнички), а також дендрофітоценозів, які охороняються червоним і зеленим списками різного рівня — від регіонального до міжнародного. До категорій раритетних об'єктів віднесено також вікові дерева та чагарники і старовікові лісові ділянки.

Основу дендрозологічного каталогу складають конспекти та списки видів і фітоценозів дендрорізноманіття. Назви рослин та їх угруповань подано за абеткою. За таким же принципом розташована інформація в таблицях. Наприкінці книги наведено список використаних бібліографічних та електронних джерел інформації.

У першій частині подано фітосозологічні конспекти автохтонного та екзотичного раритетного дендрорізноманіття природного-заповідного фонду Степу України, наведено види рослин, а також їх характеристику. Друга частина висвітлює різноманіття дендрофлори в адміністративних районах із зазначенням категорій (підкатегорій) ПЗФ. Для кожної природно-заповідної території чи об'єкта наведено списки видів та рослинних асоціацій, а також належність виду до червоного або зеленого списку. Автори наголошують, що деякі види рослин, імовірно, в цьому штучному заповідному локалітеті втрачені і потребують

повторної інтродукції або виявлення зростання, оскільки за останні 25 років щодо них немає бібліографічних підтверджень. У третій частині книги наведено три загальні списки раритетних деревних видів рослин: у першому зазначено належність видів до червоного списку різного рівня (Червоний список Міжнародного союзу охорони природи і природних ресурсів, Європейський червоний список, Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ, Конвенція про міжнародну торгівлю видами флори і фауни, які перебувають під загрозою зникнення, Вашингтонська конвенція, конвенція СІТЕС, Червона книга України, регіональний червоний список). У другому списку подано рейтингову кількісну оцінку раритетного дендрорізноманіття за показником його багатства на природно-заповідних територіях і об'єктах ПЗФ, а також дані щодо кількості автохтонних природних видів Степу України та видів з інших природно-географічних регіонів України, які переселені у штучні умови регіону, дендроекзотів *ex situ* та *in vivo*. У третьому списку наведено показчик раритетності дендрозоофітів за кількістю червоних списків міжнародного, національного та регіонального рівня охорони. Додатковим показником раритетності є належність виду до категорії вікових дерев і чагарників в окремих заповідниках, садах та парках.

За результатами 3-річних дендроінвентаризаційних досліджень, на територіях та об'єктах ПЗФ степової зони України зростають 145 видів (два з них з відділу голонасінні) автохтонних для цього регіону дендрозоофітів; 36 видів (10 — голонасінних) природної дендрофлори інших регіонів України, які пере-

селені у штучні заповідні локалітети Степу України; 178 видів (111 — голонасінних) дендроекзотів світової флори *ex situ*, інтродукованих на території переважно штучних заповідних парків регіону досліджень; 60 видів (25 — голонасінних) заповідних дендроекзотів світової флори *in vivo*; 35 видів (2 — голонасінні) автохтонних у Степу України вікових дерев та чагарників, 6 видів вікових дерев і чагарників (5 — голонасінних) природної дендрофлори інших регіонів України, котрі переселені в штучні заповідні локалітети Степу України; 51 вид (14 — голонасінних) заповідних вікових дендроекзотів *ex situ*; 4 види заповідних вікових дендроекзотів *in vivo*. Усього на об'єктах ПЗФ Степу України зростають 407 легітимних раритетних видів дендрозоофітів, з них 39 — голонасінних, а також 96 видів заповідних вікових автохтонних та екзотичних дерев і чагарників.

У цілому робота є актуальною і потребує продовження, щоб у подальшому була охоплена вся територія країни.

На жаль, тираж монографії є невеликим.

На нашу думку, матеріал, викладений у монографії, є значущим внеском у ботанічну науку і допоможе підвищити науковий рівень знань з ботаніки та геоботаніки аспірантам, викладачам, студентам біологічних і агробіологічних спеціальностей та фахівцям природно-заповідної справи.

Б.Є. ЯКУБЕНКО,
доктор біологічних наук, професор
І.П. ГРИГОРЮК,
доктор біологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)

Надійшла до редакції 14.05.2014 р.